

KRÖNIKA**Nils Funcke**

frilansjournalist & tryck- och yttrandefrihetsexpert

Yttrandefrihet är inte något en gång för alla givet

22 januari, 2015

Mäster Amund visste att berätta en historia. Han fyllde väggarna, koret och taket i timmerkyrkan i Södra Råda med bibliska motiv. Här finns lustgården och korsfästelsen men en lika central position gavs djävulen.

Med svans och bokhorn driver han med sin eldgaffel de förtappade in i skärselden. De icke troende straffades inte bara med stupstocken i jordelivet utan dömdes också till en evig pina till vilken många förpassades i förtid.

Bilderna i kyrkan som uppfördes i början av 1300-talet hade makt över sinnena. Tillsammans med prästens svavelosande förkunnelser och uppläsning av dekret utgjorde bilderna den tidens mediebrus som höll menigheten i schack.

Tvivelarna och de som bekände sig till en avvikande trosriktning förföljdes. Läskunnigheten i kombination med tryckkonsten hotade att kullkasta rådande värderingar. Regleringen var strikt och hade sin egen Mäster Amund vid pennan.

”Ingen ware tillåtit något skrifwa eller genom trycket utgifwa, som strider emot Vår rätta Tros bekännelse och then rena Evangeliska Läran.” 1766 års tryckfrihetsförordning förbjöd smädelse av gud och avskaffandet av censuren samma år omfattade inte skrifter i religiösa ämnen.

Först 1971, efter över 200 år, togs de sista resterna av förbudet att ifrågasätta kyrkan och religionen bort ur tryckfrihetsförordningen. Fem år senare avskaffades förbudet att driva med krönta huvuden.

Förbuden försvann inte av sig självt. Det var stålpenor och ritstift som gick i bränschen.

I **novellen** *Dygdens lön* i *Giftas* 1884 liknade August Strindberg nattvarden vid ett ”oförskämt bedrägeri” där Högstedts Piccadon och Letterströms majsoblater utgavs för att vara Jesus kött och blod.

Strindberg åtalades för ”hädelse emot Gud och gäckeri med Guds ord eller sakramente”. Strindberg utmanade, vann och bidrog därmed till att lagen ändrades.

Satiriker och karikatyrtecknare påverkar och förändrar vår bild av världen och oss själva. När den är som bäst förmår vi se inte bara grandet i andras ögon utan också bjälken i vårt eget.

Att bilder och texter som häcklar uppfattas som kränkande är ofrånkomligt. Övervägda och blottläggande

och giftiga stick som Strindbergs är befriande. De retar och provocerar med syfte att vi ska tänka och förstå. Att däremot publicera kränkande bilder för kränkandets egen skull, eller för att likt Mäster Amund enbart ingjuta fruktan, befäster bara den egna tron och den kränktes övertygelse.

Satiriker balanserar mellan det fyndiga och vulgära, mellan det lagliga och brottsliga, mellan det upplysande och fördummande.

Gränsen för det tillåtna har vidgats. Även det plumpa, vulgära, olämpliga och fördomsfulla är med vissa undantag lagligt att publicera i Sverige och stora delar av västvärlden. Tanken är att argument ska bemötas med argument, satir med satir, inte med förbud och fördömanden och repression och terror. Det tog oss tid att nå denna insikt.

I Frankrike fortsätter Charlie Hebdo sin utgivning trots dådet. Det är en seger för fransmännens och allas vår yttrandefrihet.

Men det är en seger som bör leda till eftertanke om hur vi använder rätten att ge uttryck för åsikter och värderingar och att inte glömma att staten i grunden är en motpart. Yttrandefriheten är inte något en gång för alla givet utan kan tas tillbaka och kommer att tas tillbaka.

Vi förväntar oss och ser det som självklart att staten ska försvara enskildas yttrandefrihet när den hotas av andra enskilda. Men den dag statens intressen hotas kommer den att inskränka yttrandefriheten. Historien är full av exempel på hur stater, även Sverige, inskränkt yttrandefriheten när den behövts som bäst.

När stater griper in mot en publicering bör det vara en självklarhet att andra medier tar vid och publicerar åsikter och värderingar de normalt skyr som elden och refuserar. Berövas en tidning sin yttrandefrihet hotas allas. Men det är inte lika självklart att i solidaritet med en tidning som utsatts för ett attentat från enskilda återpublicera artiklar och bilder. Tröskeln för en publicering sänks men i sådana fall måste även normala publicistiska överväganden om försvarlighet och allmänintresset göras.

PS: Kyrkan i Södra Råda brändes ned 2001. Timmerkyrkan med sin djävul och hans anhang gick bokstavligt talat upp i rök men ska nu återuppstå ur askan. En återuppbyggnad som ger oss en del av vårt kulturarv åter och minner om tider när bilden användes för att trycka ned. **DS**

KOMMENTARER

Det finns 0 kommentarer på sidan.

Kommentera